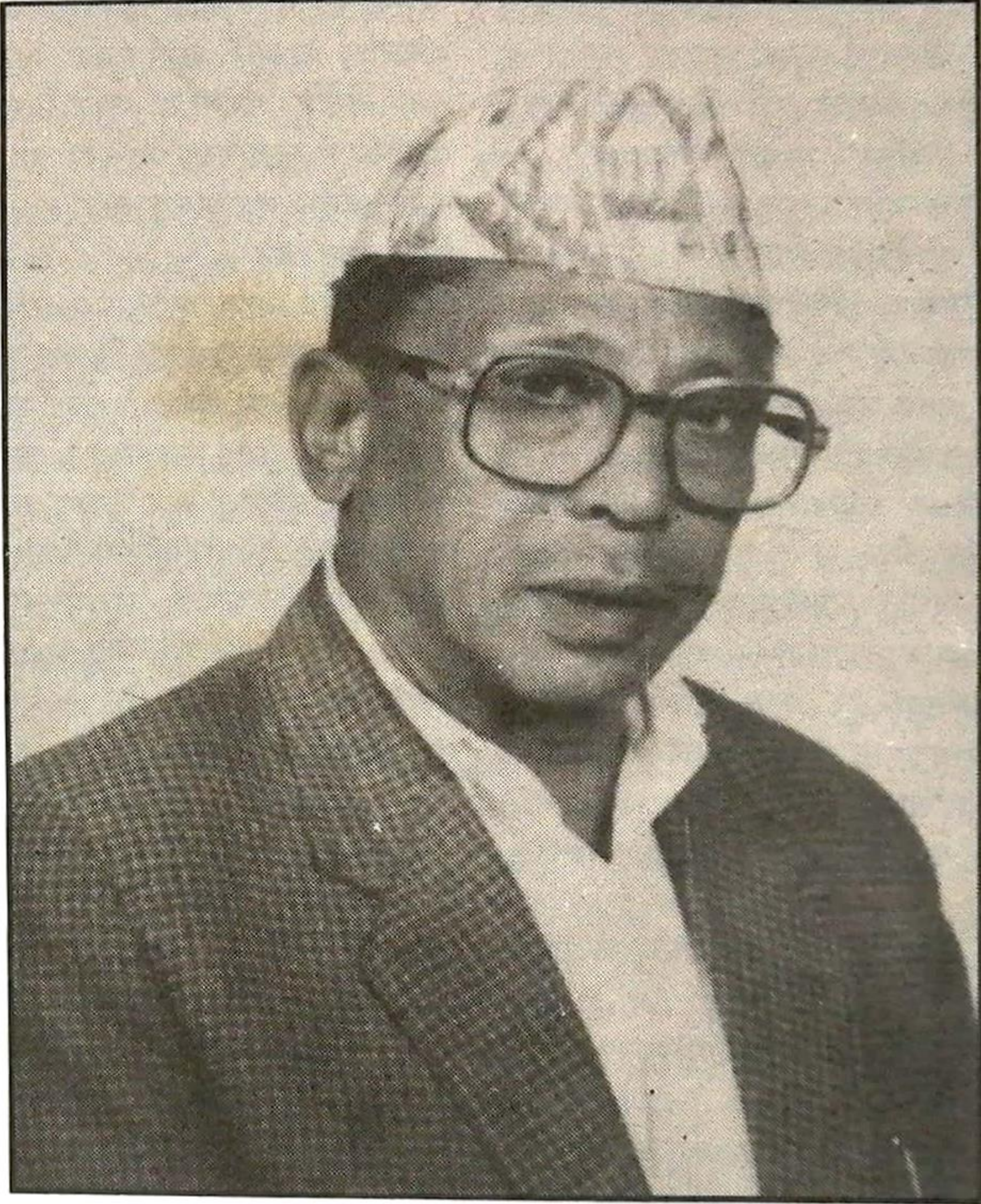
नेवाः संस्कार संस्कृतिया जातः

च्वमि

दि. पं. रत्नकाजी वज्राचार्य

पिकाक:

वज्राचार्य प्रकाशन

यें

सभ्यता गुलि च्वन्ह्यावनि उलि हे संस्कृतिया न निर्माण जुजु वनीगु जूगुलिं सभ्यता व संस्कृति ला व लुसिथें पेपुना च्वनि । मनू जाति सहयोगया भावना ब्वलना समाजया निर्माण प्रारम्भ जुसेलि सामाजिक नियमस्थिर यायेत संस्कृतिया संरचना जू व:गु खनेदु धायेमा: । संस्कृतिया शब्दया साधारण अर्थ ख: शुद्धगु संस्कार दयेकेगु ख: । गुकें सकसित भिं जुइगु, हित जुइगु, कल्याण जुइगु उद्देश्य ज्वना हे थीथी जातीय समाज दुने विविध संस्कार थितिरितिया सिर्जना जुजु वंगु खनेदु ।

भौतिक वातावरणया नापनापं अनुकूल मिलय् यायां सयेकेगु सीकाकायेगु नं जुयाच्वनी । सामाजिक प्रक्रियां छगू पुस्तां मेगु पुस्तायात ल:ल्हाल्हा वनाच्वनी/थ्व संस्कृतिया मेगु विशेषता ख: । थथेतुं याना उगु थाय्यापिनिगु परम्पराय् अन मेगु थाय्यापिनिगु परम्परा नाप ज्व: मलाय्नं फू । छाय्कीं ल: फय्या वातावरण दुने विस्कं पह: द:वंगु स्वभाविक ख: । गुगु स्थिति दसांतबि नं समन्वय जुया न्ह्यज्याय्गु हे सुसंस्कृतिया नमूना ख: । सभ्यताया दसु नं ख: ।

संस्कृतिया दुने भाषा, लिपि, साहित्य, कला सकतां दुथ्याना थ:गु हे तालगु समाजया आवश्यकताया आधारकथं थीथी संघ, गुथि, संस्था दयाच्वनी । गुकें याना जनशक्तिया संचय नं जुयाच्वनी ।

थुगु हे परिवेशय् च्वना संस्कृतया थीथी पक्षमध्ये बुसांनिसें सी धुंका: यायेमा:गु परम्परायात जक कया: थन न्ह्यब्वय्गु कुत: यानाच्वना ।

मानव सभ्यताया च्वन्ह्या:गु सुसंस्कृतिया दसुया रुपय् न्ह्य: ज्याज्यां वयाच्वंगु शुद्धगु संस्कार ज्वना अनेक जातीय परम्पराय् विधि व्यवहार रितिथितिया दुने जन्म जुसांनिसें सिनावने धुंका तक नं अनेक विधि विधान चिनात:गु दु । मांया प्वाथय् च्वसांनिसें (प्वाथय् दसांनिसें) हे थीथी क्रियाकर्म पा चिनाच्वंगु दु ।

गथेकि मचा प्वाथय् दया स्वला दय्वं **पुसवन क्रिया** धका: गर्भयात सुरक्षा विइगु ज्या जू वइ । च्याला दय्वं **"सिमांत्वप नयन"** धका: प्वाथय् च्वम्ह मचायात फुक्क अंग पूर्ण जूगु भावना याना गर्भ पूर्णताया भावना याई । थुगु निता क्रिया तनावनेधुंकूगु दु ।

धौ बजि नकेगु :

गर्भ पूर्ण जुइधुंका: नं मचा बुइथें च्वंका: थ:छेँय् स:ता धौबजि नकेगु धका: थ:म्ह्याय् मचायात य:मरि छुना नापं योयोगु मरीचरी तया नकेगु परम्परा गुम्हसियां दुसा गुम्ह गुम्हसियां म्ह्याय्या भा:तपिं थाय् वना नक: वनेगु चलन थन मदुगु मखु ।

सिचू पालु कने :

जव मचा बुइ, काय् वा म्ह्याय् थ:छेँ खल:पिन्त सुचं न्यंकेभनं सिचुपालु केंके छ्वयेगु धका: चाकू, इमू, जिफ्व:, पालु व चि म्हासिन्ह (पूजासिन्ह) आदि सरसामान तया: छ्वयाबी, थुकें काय् म्ह्याय् बुल धयागु सीका तयाह:गु ज्वलसं साया छ्वयाहय्मा:गु थिति दयाच्वंगु दुसा गुम्ह गुम्हसिनं सिन्ह: छ्वय् वा सिन्ह:तय्के छ्वये धका: नं धयावयाच्वंगु दु । थ्व मचा बूल धयागु संकेत ख: ।

पा: थ्याक वने (स्व:वने) :

थुकथं मचा बूया कन्हय् कुन्हु थ:थिति खल:पिसं थ: म्ह्याय्मचाया नापनापं भ्वछिसितं स्व्यें अयला ज्वना स्व:वनेगु गुम्ह गुम्हसिया जक चलन दु ।

घ्य:बजि नक:वने :

मचाबू ब्यंके न्ह्य: थ:छेँ खल:पिन्सं थ: म्ह्याय्मचायात घ्य:बजि नक: वनेमा:गु भीगु परम्परा दयाच्वंगु दु ।

मचाबू ब्यंके :

थुकथं मचा बूया प्यन्हु खुन्हु वा भिंनिन्हुया दुने मचाबू ब्यंके मा:गु परम्परा दु । भीथाय् अप्वसिया प्यन्हु व खुन्हुं ब्यंकीपिं यक्को दु । अभ तसकं आपत विपत जूगु स्थिति व:लाछिं ब्यकेगु धका: मचा बूया कन्हय् कुन्हु हे ब्यंकाछ्वय्गु चलन नं दयाच्वंगु दु । थथे

याना गुम्ह गुम्हसिया प्यन्हु दुकुन्हु दिदिअजि छ्वास अजिमा पूजा याइसा खुन्हु दुकुन्हु पुरोहितया पाखें स्वस्ति वाचन यायेगु व थ: पुरोहितं नां छुयेगु याना वयाच्वंगु द । अथेहे हानं गुम्ह गुम्हसिया भिन्हु नामाकरण याना भिनिनुं ब्यंकिपिं नं दयाच्वंगु दु । मचाबूयात मा:गु ज्वलं थ:छें खल:पिन्सं मचाबू ब्यंके कुन्हु छ्वयाहयेमा:गु चलन दयाच्वंगु दु । थुकियात हे ब्यंकेकू छ्वयगु धका: नं धयाच्वंगु दु ।

मचाबू स्व:वनेगु :

मचाबूया लछि मदुनिबलय् थ:छें खल:पिसं स्व:वनेगु धका: विभिन्न किसिमया नसा: त्वसा ज्वना वनेगु चलन दयाच्वंगु दु । थुकियात हे ला नक: वनेगु नं धयाच्वंगु दुसा औचा बिचा: वनेगु धका: धायेगु नं याना वयाच्वंगु मदुगु मखु । थ्व परम्पराकथं गुम्ह गुम्हसिया मचायात दक्षिणा जक छायगु नं याना वयाच्वंपिं दु । अथे हे तुं मचाबू स्वया नं दक्षिणा छाना वयाच्वंपिं नं दु ।

मचाबू लहिक: वने :

मचाबुया बाछि वा लछिया दुने मचाबू लहिक: वनेगु धका: मचा भौमचा थ:छें वनीगु याइ । छेंया परिवारपिं वया थ: म्ह्यायम्चायात ब्वनायंकेगु परम्परा दयाच्वंगु दु । थये वनीबले मचायात च्वकि भागि याका दुवाते दुवाते ह्वला वनेगु परम्परां थाय् कया वयाच्वंगु दु ।

प्यूचां न्ह्याक: वने :

मचाबू लह्यूवना १५/२० न्हुया दुने बाजु अथवा भा:तम वना प्यूचां न्ह्याक: वनिगु याइसा गुम्हसियां माजुम्ह वनानं प्यूचा न्ह्याक: वनेगु परम्परा दयाच्वंगु दु । थन राजभण्डारीतय् धा:सा प्यूचां न्ह्याकेगु धका: मचा बूया खुन्हु दुकुन्हु थ:छें खल:पिं वया न्ह्याक: वयेगु चलन दयाच्वंगु दु । गुगु च्वयया:गु परम्परा नाप गाक्क पानाच्वंगु खनेदु ।

मचाजंको (मचायात जा नके) :

मिजं मचा जूसा खुला वा च्यालां जा नके मा:सा मिसामचायात जूसा न्यालां वा न्ह्यलां जा नकेगु चलन दयाच्वंगु दु । थुबलय् मचायात जंको वस: पुकामा:गु पूजा आजा याना स्थान गणेशया थाय् वना पूजा याना वइ कन्हय् कुन्हु न थान गणेश थाय् यंका कण्ठ खुयेगु (कथ्च्वा: चायेकेगु) धका: गणेद्य:या थाय् पूजा यानागु ग्वजा छ्गव: लाना मचायात नकेगु चलन खनेदया च्वंगु दु । अथेतु याना गणेद्य:या थाय् ममय बजि तया पूजा याना मचायात प्रसाद चिर्पाथियेका छेंय् वया जा नकूम्ह मचा समेत थाकुलिपि सकलें च्वना सगं कायमा:गु चलन यानाच्वंगु दु । थुलि धुनेवं अलजा नयगु धका:जा भोजन यायेगु चलन दुपि नं दु ।

थुलि मचा व मांम्हया हेरविचार निखलसिया नं यायेगु क्रिया कर्म ख: ।

१) निदँ बुन्हि :

मचा निदँ दुगु तिथि लाका: निदं बुन्हि याये । मचायात धौसगं, खेंय् सगं बिया: य:मरि निग्व: मा:हना: क्वखायेके माल । अथे हे ल्वहँचामरि व आखें न्याग: तया: दयेकेगु चिचीग्व:गु य:मरि तया: स्वां, जाकि नया: मचायात सिफं लुयेमाल । अथे हे तुं मचाया पाजु खल:पिन्त य:मरि बिइके छ्वयेमाल । गुम्हेसिया १०८ ग्व: बियाछ्वये मा:सा गुम्हेसिया ६४ ग्व: जक बियाछ्व:सां गा:पि नं दु । थथें तु याना: पाजुपिनिपाखें मचायात वस: द्यछाना: सगं बियेमाल ।

थुकथं हे थ:छें खल:पिं म्ह्यायमस्त, भिनामस्त आदि सकसितं य:मरि १२ ग्व: बियेमाल । अनपिसं नं मचायात लं छ्पा: नं बियाहये माल । थौकन्हय् गुम्ह गुम्हेसियां निदँ बुदिंया भ्वय् नकेगु नं यानावयाच्वंगु दु ।

२) प्यदँ बुन्हि :

प्यदँ बुन्हिबलय् नं मचायात धौ सगं बिया: ग्वसगं बिये । प्यंग्व: य:मरि क्वखायेका: मचायात य:मरिं लुयेमाल । निदँ बुदिंबलय् थें सुयातं बियाच्वनेम्वा: । थुगुहे परम्पराकथं भिंनिदँ बुन्हिबलय् नं भिंनिग्व: य:मरि क्वखायेका: धौसगं, खेंय् सगं बिया हनेगु न यानावयाच्वंगु

द् । विशेष याना: थुगु परम्परा न्हापांम्ह मचा (न:लिम्ह) अर्थात् जेथाम्हेसित जक यायेगु यानावयाच्वंगु द । अनं लिपायापिन्त थुकथं हनाच्वने म्वा:गु खनेद् ।

थुकथ हे प्यदं बुन्हि धुसांनिसें जीवनभर बुन्हि हनेगु यानावयाच्वनेगु परम्परा दयाच्वंगु द । गुगु थ:गु स्वास्थ्य सुथां लाना: ग्रहदशा आदि छुं मदया वनेमा धयागु कामनाया नापनापं थ: गुलि आयु वन धका: लुमन्तिया रुपय् नं हनावयाच्वंगु ख: ।

आ: मिजं मचायात जक यायेगु क्रिया :

बुँसँखा :

थुगु क्रिया वज्राचार्य, शाक्य, उदाय्त बाहेक मेमेगु फुक्क जातिनं याना वयाच्वंगु क्रिया ख: । थुगु क्रियाया दुने काय्मचा ६/७ दँ क्यनी बलय् यायेगु ख: । थुकी पाजुं सँ खाका निनी सँ फय्मा:गु परम्परा द । पुरोहित तया नं गुम्ह गुम्हसियां थुगु क्रिया याना वयाच्वंगु द । थौंकन्हय् वया: ब्रतवन्ध कुन्हु हेतुं यानावयाच्वंगु द ।

चुडाकर्म (बरेछुये) :

चुडाकर्म बन्देछुये (बरेछुये) क्रियाया दुने बुद्धया कुलय् तया: चीवरं पुंका भिक्षुत्व ग्रहण याका: उपसम्पदा ग्रहण बौद्ध चरण युक्तगु शिक्षा बिया शिलांकूश गुलपा च्वंका भिक्षातन याना पेन्हु दय्का चिवर त्व:का भिक्षुत्वं गृहस्थि दुहां वया बज्रसत्व कूलय् आश्रित जुइगु ख: । अनं ल्यू वज्राचार्याभिषेक कया: बज्रसत्व कूलया संरक्षक्या रुपय् बज्राचार्य जुयेगु परम्परा ख: ।

६) होम्पि दंवने :

विशेषत: बज्राचार्यपिनि चूडाकर्म याना: प्यन्हु दयेका: चिवर क्वतेला: आचार्यभिषेक कायेधुनेवं आचा: लुयेमा:गु परम्परा द । अनं लिपा वया: थ:थ:गु पीठय् वना: होम पुजा याना: गुगुयात व पुजायात होम्पि दं वनेगु धका: धायेगु यानावयाच्वंगु द ।

मेखराबन्धन कयूता पूजा (व्रतबन्ध) :

मेखराबन्धन कयूतापूजा (व्रतबन्ध) या क्रियाया दुने नं गुरु कुलय् वना शिक्षा अध्ययन यायेगु क्रिया ख: । सन्यासि रुप धारण याना फेतुइत चलाया छेंगू ज्वना हिंसक अनेक जिवजन्तुपाखें सुरक्षा जुयेत धनुषा तीर ज्वना नयेत जाकिबजि तय्गु लिछि भ्हिचा: न्ह्यछिम्हिचा घाना मां बौयाके बिदा कया: बनान्तरे वनेगु परम्परा ख: ।

थुकथं राजोपाध्याय्तय् धा:सा छेंया थाकुलिं मन्त्र न्यंका जनाइ चिका: स्वलातक अग्निहोत्रि ब्राम्हण जुया न्हिन्हिछिया होम याना बेदपारु याना नाप नापं शिक्षा ध्यान यायेगु नं ज्या जुयाच्वनि थुकथं स्वला दय् व समापन पूजा याना थान गणेशया थाय् वनेमा:गु परम्परा दयाच्वंगु द । थुकिया कन्हय् कुन्हु वंजला नं वनेमा:गु परम्परा द । थुकियात (पुरो तय्गु धका: नं धाय्गु याना वयाच्वंगु द)

थुकथं हे मेमेगु जातिं कयूता पूजा खुन्हु क ु ल द ` व त ा (दुगुद्य:) थाय् वना कय्ता पूजा या: वनीपिं दुसा गुलि देगुपुजाबलय् आरुवा कयूता छ्पु जक ल: ल्हाना कयूता पुजा सिरेकिपिं नं दयाच्वंगु द ।

कपाली (जोगी) तय् नं न्हय्दँनिसें भिंनिदँय्या दुने जोगी छुयेगु धका: रुद्राछिमा: नं कोखाय्का सुका सुय्का (न्हाय्पने सुयेगु छताजि तिसा) ल्हाती न्ह्यागु चुराथें जा:गु तिसा भुकाचा (कमाण्डलू) थें जा:गु ज्वंका: विधि अनुसार इमि पुरोहितं पुजा याका: म्वालि पिथना चछिंचा च्वना विधि अनुसार र नास: पूजा याये धुनेवं जोगी छुइपिं मस्तय्त मन्त्रदान यायेगु ज्वी । अनंलि प्यन्हुजक जूसां जोगि जुया गृहस्थित दुहांवय्गु प्रचलन दुगु ख: । तर थौंकन्हय् वया परम्परा नं तापाना वना चल्लाया छेंगु व धनुषातिर ज्वंका कयूता पूजा यायेगु परम्परां थाय् कयावयाच्वंगु द ।

ओला तये :

थुकथं ओला तय्गु परम्परा ज्यापु व सायूमीतय् जक दयाच्वंगु परम्परा ख: । गुगु

कयता पूजा धुनेव स्वदंयकं दंयदसं छथाय छथाय स्वदं तक तया प्यक:या खुशी धुकेगु ज्या जुइ । थुकथं ओला: तय् धुनेव तिनि शुद्ध ज्याप् व शुद्ध सायमी जुइगु ख: । गुगु येंया परम्पराय ज्यापुतय् ३२ गू त्वा: व सायमितय् ९ गुगू त्वा: दयाच्वंगु दु । वला: तयगु थाय् क्वायकथं ख: ।

ज्यापुतय्

१) स्वयम्भूइ - कतिंपुन्हि
२) भद्रकाली - पाहांचन्हे
३) पचलिइ - पचिमर:
४) मयतिइ - लक्ष्मीपूजा
५) कमलातिइ - ल्हुतिपुन्हि

मानन्धर (सायमी) तय्

१) पचलिइ - पचिमन्ह:
२) श्रीघ: विहार - सीघ:पुन्हि
३) स्वयम्भूइ - सकिमिला पुन्हि

थुकथं थ:थ: इलाका अनुसारं वला:तयगु ज्या ज्वी । अले वला:च्वपिं मस्तयत धिमे, पछिमा बय्, बासुरी, दापा आदिया शिक्षादिक्षा विइगु ज्या (ट्रेडिङ्ग) बीगु परम्परा दु । थुकथं आ: कायभाजुपिं मचा मखुत वयस्क जुल (ल्यायम्ह) धयागु भावना कयेगु क्रियाकर्म ख: ।

मिसामचापिन्त जक यायेगु क्रिया :

इहि क्रिया :

मिसामचापिन्त प्यदंनिसें न्हयदंया दुने यायेमा:गु क्रिया ख: इहि क्रिया । गुगु क्रिया येंया प्रचलन अनुसारं चीभा:द्य: स्थापना याना, ज्याथ: जिथि जंको याना: खालि इहि कर्मया क्रिया जक याना नं याइगु सामुहिक रुपं याइगु इहि क्रिया ख: । हाकनं विज्यास: द्य:याथाय् यंका द्य:पाला:पाखें इहि याकीपिंनं दयाच्वंगु दु । थुगु क्रियाया दुने आ:छिपिं त:धिक: जुल धयागु बोध यायेगु थ्व क्रिया ख: ।

बान्हा तये / बान्हा पिकाये :

थुगु क्रिया मिसामचायात (भिंनिदं भिंस्वदंया दुने यायेगु क्रिया ख: । थुगु समय मिसामस्त ल्यासे जुया व लिसे छगू हिउपा:या अनुभव जुइ । मूलरुपय् रजस्वला (मिसा ल्वय्) जुइ । गर्भाधान यायेगु मक्षम जुल धयागु मकेत ख: । थुगु स्थितियात ध्यानय् तया भिगु माइनय् लाका: बान्हा तयगु ज्या जुवइ । थुकियात हे रजश्वला विधि धका: न धयानाग द । थगु विधि म्ह्याय् मचायात ल्यूगु काथाय् नया मिजनयगु किच: ममेत मक्यसं भिंनिन्हुनक तया गृह विज्ञानया शिक्षा बीगु परम्परा ख: धका: न धयावयाच्वंगु दु । उम्ह म्ह्याय् मचा न्हूगु छेंय् वनी वलय् फुक्क फुक्क न्हून्हूपि मनूतयत हनावना गुगुकथं व्यवहार यायेमा: धयागु शिक्षा बीगु अर्थात् गृह शिक्षायात विभिन्न न्ह्याइपुगु वातावरण दयका बीगु ख: । थ्व्या दुने बाराह्या: स्व:वनेगु, कों चिक मायेकेगु, बान्हा पिकाये खुन्हु सूर्य मण्डल दर्शन याका: ज्वना न्हायक च्वलामू ज्वंका लक्ष्मीया प्रतिकयात थान लन्चु गणेद्य:) याथाय् छुवयेगु परम्परा दु । राजोपाध्यायतय् रजोश्वला जुइमात बारा तयगु याइ । थुकथं बारा:त:गु मीमा थ:थ: थिनिथि - निनि पाजु मर्कामिन छुम्या मुन्या मिमावुना दुरुमरी आदिज्वना बान्हा मो बयमा:गु परम्परा दयाच्वगु दु । अले बान्हा पिकायकुन्ह बान्हा स्व: वक्वसिन भ्वय् नके मा:गु परम्परा दु ।

इहिपा याय् (प्राणिग्रहण क्रिया) :

वैस जाया वयेव कूल परम्परा स्थिर यायेत वैवाहिक जीवनया स्वाप् तया गार्हस्थ जीवन हनेत प्राणीग्रहण क्रिया अर्थात् भि-इहिपा शुभ विवाह जुल । थुगु क्रिया मानव जीवनय् जकमखु ससारय् जन्म जुक्व प्राणीपिन्त मदयक मगा:गु प्रकृतिया परम्परा सिर्जना जुया वयाच्वगु प्रज्ञोपाय् स्वरुप जुया दाम्पत्य जीवन निम्हत्यपूलय् हिकेगु विधिविधान हे थुगु क्रियाया लक्ष ख: ।

थुगु हे लक्ष्ययात ज्वना न्हापां मिजंया पाखें योग्यम्ह कन्या मालेगु ज्या जुइ । कन्या प्राप्त जुयवं खं क्वछिगु निम्ति मिसाया:गु मिजंया:गु जात: क्यना जातलं त्वयका स्वयगु ज्या प्रारम्भ याइ । अनं लिम्ह स्वया मिसाया नं मिजंयानं थ:गु जीवनयात अन्ततकं साथ बीम्ह ख: धयागु महसुस याना निम्हेयसिया न य: ज्यू

धयागु निर्णय जुइव उकियात मिजपाखें पक्का याना क्वःछियगु ज्या जुइ । उकियात हे ग्वय् वियेगु धकाः धाइ ।

ग्वय् विये :

लांपचा १ ग्वः ग्वःगु ग्वय् दक्षिणा दा १ - छतका तया लमियात वियाछ्वये लमि मिसाया छें वना ब्यूवने माःगु जुल । अनलि पक्का जुल धकाः धुक्क च्वनी ।

लाखा विये :

ग्वय् बिया पक्का याये धुनेव लाखा काइगु जुलसा लखा बी माल । लाखा धयागु लाखामरी छुना बीगु खः । गुगु मिसाया पक्ष गथे गये धाइगु खः । अथेहे याना मरिछुना वियेमाल । गुम्ह गुम्हसियां ग्वय् व लाखा छक्वलं बीगु न याना वयाच्वंगु दु । तर थौंकन्हय् थ्व लखा बीगु चलन घटे जुजुं वयाच्वंगु दु ।

कल्यां न्ह्याकेछ्वये :

भौमचा काःवने प्यन्हु न्ह्यः वा छन्हुन्ह्यो नाचा (मरीकसी) निकः ग्वारा नांगु मरी तयाः मेमेगु हलंज्वलं माक्कोतया लमि, कल्यान्ह्याकिम्ह, कुमी क्वबुयेका कल्याकू छ्वयमाल । अन छेंय् भौमचा जुइम्हयात धौसगं बिया नांचा च्वंगुमरि इनेधुंकेगु ज्या कोचाय्का मिज म्हेसित छगू भाग तयेमाः । व ज्वना छेंय् लिहावया मिजंम्ह मिसाया जातःयात मिजंया पुलि कोत्यला छेंया नकि नं धौसगं बिया मिसाया थासं तयाहःगु जिलांजं ब्वः न्ह्यच्याकेमाल । थुगु परम्परा आः खनेदयाच्वंगु मदु । विशेषत वज्राचार्य, शाक्य, उदाय् व स्यःस्यः ग्रःभाजु बाहेक मेपिं सुयां याना वयाच्वंगु खनेमदु ।

पयना जा नके :

बिया छ्वयत्यंम्ह म्ह्याय्मचायात पाजुपिन्सं-निनिपिन्सं सःता पयन जा नके धकाः सःता सगं बिया कापः छकू देछाना भोजन याके । थ्व पितः बिइ प्यन्हु न्यान्हु न्ह्योनिसें याय्गु परम्परा दयाच्वंगु दु ।

भौमचा काः वने (जन्ति वने) :

भौमचा काःवने न्ह्यः थःगु छें फुक्क ज्वलं ताःलाका ज्वोकोतः छुस्या मुस्या च्याका जन्तवनीपि फुकी वाकाय् इस्तमिष्ट जलाखला पासा भाइपिं फुक्क मुनावने सकसित मोसिपो ग्वाः आदि नं इनाबी माल । मिज न नाप वनथाःसा साइत याना धौसग वियाः स्वामा क्वखायेका छ्वयेमाल । तर थ्व मिज वना भौमचा काः वनेगु परम्परा भी नेवाः समाजया मखु ।

मिसाया छेंय् जन्तिया लसकुस :

म्ह्याय् मचा काःवपिं थःथाय् छेंय् क्वय् थ्यनेवं सकसितं लसकुल याना दुकाये । अले थःथःगु चलन अनुसार मोसिपो ग्वाः, चुरोट आदि जक मखु चिपं थिकेगु वा भोजन याकेगु दया वयाच्वंगु दु । थौंकन्हय् वया (कक्तेल याकेगु) व पार्टी भ्वय् हे न्यायेकेगु याना हयाच्वंगु दु । थ्व छगू नेवाःतय् भ्वासि पहः खः धाय्माः । थुलि धुनेव म्ह्याय्मचा पित बीगु ज्या ताःलाकेगु ज्या जू वइ । मिजंपिनि पाखें याकन पितवी माल धकाः च्वयकः वनेगु ज्यानं याइ ।

म्ह्याय् मचा पित बिये :

पित बीम्ह म्ह्याय्मचायात चन्द्रमा सनमूख वा जवय् लाकाः फेतुकेविये । न्हापा छ्रसिकथं ग्वय् सायेके जहानपिसं कोसः लः ल्हाये । थुलि धुनेवं धौ खेंसगं विये थाय्भू नकेधुनेव म्ह्याय्मचायात पादार्धयाये अले मां बौयात ल्हाःग्वय् पुटुग्वय् लः ल्हाना विये । थुलि,धुनेव मिजं नं वःगु दुसा कन्यादान मिजंयात हे लःल्हाना बिये । यदि मिजं मवःसा मिजंया बौ वा लमियात लःल्हाय्गु परम्परा दु । थुलि धुनेवं म्ह्याय्मचायात बौम्हसिनं वा दाजुपिसं लुकूंछिना पिखा लखुइ, मोटर स्वचाः चाःहुय्का मोटरय् दुने तयाबिये । बाःजु जूम्हेस्यां दु फांगां फाय्का ताःय् जाकि ह्वला मोटर विस्तारं यंका प्यकालंय् वा थान गणेशया थाय् तक लस्वः वनी ।

थुगु परम्पराय् बज्राचार्य, शाक्य, तुलाधर आदिया म्ह्याय्मचायात फेतुका धौसगं बिये । थाय्भू न्ह्यच्याकाः सहभोजन नकाः अले ग्वय्

साये । मिजं पाखे तयाह:गु जोकोतलं धौसगं बिये । थनं लिपा मेगु फुक्कं उत्थें हे ख: ।

भौमचा खँल्हाये :

थन मिसा पक्षया पुरोहित व मिजं पक्षया पुरोहित स्थान गणेशया थाय् वा पेकालय् (दुवातय्) च्वना खँल्हाना सिधय्की । थुलि धुनेवं भौमचायात थ:गु छेँ स्वया हइ ।

भौमचा लसकुस :

भौमचा कयाहया पिखालखुइ थ्यनेवं थाकुलि नकीं माजुम्ह मा:मा:पिं सकलें च्वना माजुम्हं ह्याउथ्वं थ:भौया तुतिसिका (चाय्का) यदि माजु मदुसा छेँया नकिं नं तुलिसिके । मतफंत्चया सिफंलुया सिन्ह: टीका नकिंनं ता:चा ज्वंका: थ:गु छेँय् दुत हय्गु जुल । थ्व परम्परा कथं बिचा: यायेबलय् भौमचायात छेँया अधिकार कथं ढुकूपिकुया ता:चा: समेत ल:हाये धुन धयागु ख: ।

ह्वंका: थाय्भू नके :

काय्मचायात नं भौमचायात नं नापं फेतुका भौमचायात ग्वय्साय्के बिइ फुकी बाकाये व छेँया ज:पिं सकसितं माजुबाजुपिन्त ल्हा: ग्वय्, पुतग्वय् बिइ धुनेवं सकसितं धौसगं खेंय् सगं बियेधुंका: मिसाया देपाल्हातिइ स्वस्तिवाक्य ब्वना निम्हेसिगु छ्यों पाजुम्हेस्यां ल्वाके बिइगु परम्परा दु । हाकनं निम्हत्यपूयात नं छपा: थाय्भूस तया: सहभोजन नकेबिइ । थ्व थनिंनिसें निम्हं छम्ह जुल धयागु भावना ख: ।

सें प्याके :

थुगु क्रिया मिजं नं मिसायात (कलायात) न्याग्व: सप: हीकेगु क्रिया ख: । थुगु क्रिया दुने म्ह्य्यय्खापा भट्नतू, चूसापा आदिया समाज्वलं तया भातं कलायात थौंकन्हय्या भाषं धायेगु ख:सा (मेकप यायेगु ख:) थुलि धुनेवं वह:या ज्वलान्हाय्कं सिन्हमू ज्वना थान लखु (स्थान गणेश) पूजा याना लिहाँ वया भोजन यायेमा:गु क्रिया ख: । तर थुगु क्रिया बज्राचार्य, शाक्यपिनि जूसा जज्ञ सालाय् ह्वोंकेबलय् यायेगु क्रिया ख: । उदाय् (तुलाधर) पिनि फुक्कसिया कलश पूजा याना थुगु क्रिया यानावयाच्वगु दु । मेमेगु जातिइ थ्व क्रिया सुयान यायेमा:गु खनेमदु ।

निक्षाभ् :

थ्व क्रिया वन मेमेगु जातिइ खनमदु केवल बज्राचार्य, शाक्य, तुलाधर (उदाय्) थुलिसिया जक यायेमा:गु परम्परा दु । थ्व क्रिया यायेबलय् नीछ्यायगु धका: माजुया चिप: भौयात नकेगु क्रिया ख: । क्रिया यायेबलय् माजुम्ह दथुइ कायम्ह जवय् भौम्ह देपाय् तया पंचग्रास याका: माजुया चिप: भौयात नकीगु क्रिया परम्परा ख: ।

वंजला वने :

योगिणीपिं थाय् वा थ:थ:गु आगमय् लय्सिवाज्वलं पूजा याना काय्मचा भौमचायात नं द्य:पिन्त किसली छाय्का काय्मचा भौमचायात स्वक:तक सिंचोछाय्के सिन्ह छपता नं तिकेबिइ अले व सिन्चो छाय्का:गु सिन्हमू (च्वलामू) भौमचायाततु लितबिइ (ल:ल्हाये) सिधये व चिपंथिये या समय नये । थ्व क्रिया अन्य जातिइ खनेमदुसा गुरुजु, शाक्य, उदाय्, श्रेष्ठ आदिया जक याना वयाच्वंगु दु । भ्ती नेवा: समाजया थितिरितिकथं स्वयम्वर याना सिन्चो छाय्केगु आवश्यक मजू ।

ख्वा:स्वय्गु याये :

थ्व ख्वा:स्वयेगु भौमचापतिया स्या:पिं थ:थितिपिं सकसितं सिसाबुसा मोसिपोया हलंज्वलं न्ह्यनेतया: सकल थ:थितिपिंसं थ:गु गच्छेकथं धिवा तया: ख्वा: स्वयेगु ज्या क्वचाकी । थ्व क्रिया गुम्हसिया व्याहा याना प्यन्हु दय्का ख्वा: स्वसा: गुम्हेगुम्हेसिया भौमचा इहिपा कुन्हु हे ख्वा: स्वयेगु परम्परा दु ।

ख्वा:स्वय् बलय् थ:बिया छुवयाम्ह म्ह्याय्मचा थ:थाय् ब्वना हया फेतुके धुनेवं मरीचरी, फलफुल, वस: आदि म्ह्याय्मचाया न्ह्योने ब्वये । न्यामरी, ब्यांचामरी, भ्रंगमरी, नापनापं मेमेगु मरिचरितनं च्याता च्याता तया ब्वयावयाच्वंगु दु । अम्व, बय्ली, सत्बेसी, तुया

नाप स्याउ, सुन्तला, मेवा, धालय् आदि सिजन अनुसारया फलफूलत न ब्वयगु याइ । मेवामेस्ताङ्ग, किसमिस आदि थ:गु इच्छा अनुसार ब्वयेगु प्रचलन दु । ब्वये धुनेवं म्ह्यायमचायात मेवामेस्ताङ्ग मरी ब्वयाज्वल निकुनिकु लिकना द्य:यात छगू भाग, लमियात छगू भाग व म्ह्यायमचायात छगू भाग बिये । अले बौम्ह, दाजुकिजापिन्सं वस: ल:ल्हाये ब्वयातयागु फुकं ल:ल्हाय् धुनेवं मेमेपिं सकसिया थ:थ:गु गच्छेअनुसार वस:, काप:, धेवा आदि ल: ल्हानाबिये । थुलि क्वचायवं मिजंया खल:पाखें सकसित गुलमरी बिया अयला निलु निलु लुया त्वंकेगु चलन दु । गुम्ह गुम्हसिया मोसिप्व छप्व: छप्व: बिया: गा:पिं नं दयाच्वंगु दु ।

जिलाजं बुचायेके :

ख्वा: स्वय् सिधयेवं जिलाजं का:वना जिलाजंयात छेँ ब्वना हया जिलाजं नं ग्वय् सायका सस:खल:या परिवारपिन्त परिचय (म्हसीकेत) छ्यलात:गु ध्व परम्परा ख: । थुलि सिधय्वं साभिंधाक्व तया: बाँलाक भ्वय् नकूसा गुम्हसिया मे छ्यों ग्व: वाग: तया द्य:छाय्का फुकं थय्का, मेगु देय्मा भ्वय् बाँलाक नकेमा:गु परम्परा नं मदुगु मखु अले थुकुन्हु म्ह्यायमचा जिलाजं नापन्तु छ्वया वी । थुकुन्हु हे काय् मचायात क्वथा बी ।

लिलाजू छ्वये :

दुचायेका लिहांवया कन्हय्कुन्हु भौमचायात थ:छेँ छ्वये माल । भौमचायात पर्सी, लं, गा:, ब्याग, लाकां आदि छ्ज्वलं पुरा तिका छ्वये माल । अनंलि समलि वम्हयात नं पर्सी छत्वा: बियेमाल । अले समिलु लंमी भौमचा नापं छ्वया बिये । बहनी छेँया परिवारया छम्ह छ्वया: भौमचा काय्के छ्वये । गुम्ह गुम्हसियां थये वनेव प्यनु लिपातिनि लिहां वयगु चलन नं दयाच्वंगु दु । प्यनु लिपा माजुम्ह लमी वना भौमचा सत: वनेमाल । अथे वनेबलय् ध्वँ छोयला ज्वना वनेमापिं नं दयाच्वंगु दु । थुकथं इहिपाया ज्याझ्व: क्वचाइ ।

थ्वहे झ्वलय् गुगुं गुगुं जातिया दुने इहिपा: सिधय्का थ:म्ह्याय् मचायात पितविइ धुंका: कोथा विचा:यंका बहनी छेँज:या मिसापिं तापाक्क वनेगु (मरिकसी) सिसाबुसा आदि ज्वना वनेमा:गु चलन दु । थथेतुं संप्याके धुंका: देगुपूजा वनेगु गुरुवा (वसुवा) लाका: थ: दुगु द्य:थाय् वनेगु चलन दुसा गुम्हसियां लिलाधुँ चाय्केगु धका: भौमचायात थ:छेँ छ्वयन्ह्यो थ:छेँ खल:पिसं कुछ्वयाहय् मा:गु परम्परा नं दयाच्वंगु दु । (राजापाध्यायपिनि) ।

७) भिंबेलि याये :

नेवा: जातिया छुं छुं जातीय दुने भ्वय् ज्या क्वचायेका: कन्हय्कुन्हु भ्वजय् ज्या संपिं दु:खस्यूपिं सकसितं स:ता: विशेष पाहाँ याना: जा नकेगु याइ उकियात हे भिंबेलि यायेगु धका: धयावयाच्वंगु दु ।

नाता जोरे याय् (सम्धि स्वाये) :

इहिपाया ज्या फुक्क क्वचाय्धुंका: नाता जोरे याय्गु धका: सम्धि खल:पिं स:ता बांलाक भ्वय् नका छ्वयमाल । ~~न्हापा इहिपा याय्~~ .... ~~अनं लिपा बियाछ्वय् अर्थात् म्ह्याय्मचा छेँय् सतीमु माइ~~ । थये सम्धि मस्वाय्कं सम्धिपिं छेँय् वनेमज्यू धयागु धारणा दय्का वयाच्वंगु दु ।

बिचा: या:वने :

बिया: छ्वया बाछि अर्थात् १५ न्हु मफुनीबलय् बिचा: या:वने धका: तल्ला (वर्खा) नसांज्वलं सिसाबुसा मरीचरी ज्वना मांम्ह व कुमी ज्वना वनेमा:गु चलन दुसा । अथे हे मक: कुके छ्वय् धका: चिकूलां थ: म्ह्याय्या थाय् मक: दोलाह गा, लाकां वस: आदि ज्वना मांम्ह वनेमा:गु चलन नं थन दयाच्वंगु दु ।

दीक्षा (देखा) कायेगु :

ध्व तन्त्रचर्या अनुसारं धारणा यानाच्वंपिन्त दीक्षा देखा बीगु व कायगु परम्परा ख: । ध्व फुक्कं जातिइ दयाच्वंगु मदु ।

स्थविराभिषेक (थाकुलिं लुयेगु) :

ध्व परम्परा फुक्क जाति नं दयाच्वंगु

खने दयाच्वंगु दु । देगु पूजा, सीगू, सनागु, त्वा: थाकुलि, बहाबहीया थाकलि जुल धाय् व आसम त्यला विधि अनुसारं पूजा याना थाकुली लुय्मा:गु परम्परा थौतक नं दयाच्वंगु दु ।

भिमरथारोहण (ज्याथजिथि जंको) :

ज्याथ जिथि जुइधुंकूपिं मां बौपिन्त थ: काय् म्ह्याय्पिसं थ:गु आयुर्धा थपे यायेगु ता: आयुतकं मां बौपिं थ्व संसारय् दया च्वनेमा: धयागु ता:तुना न्हय्न्हय्दँय् यायेगु, भिमरथारोहण, चय्न्यादँय् यायेगु देवरथारोहण, गुइगुदँय् यायेगु अर्थात् छगू शताब्दी (सच्छिदँ) यायेगु महारथारोहण आदि याना मां बौपिन्त देवत्वय् छ्वया हनेभनं यानावयाच्वंगु थौतक नं दया हे च्वंगु दनी ।

५) दिगु पूजा :

दिगु पूजा नेवा: सभ्यताया म्हसीका ख: । प्रत्येक नेवा: परिवारया दुने थ:थ: कव: पुच: दयाच्वनी । उगु समुदायया थ:थ:हे कुल देवता दयाच्वनी । उगु कुलदेवतायात हे दुगुद्य: धायेगु नं यानावयाच्वंगु दु । अले उम्ह द्य:याथाय् सपरिवार कव: मुना: पूजा यायेग हे दिगु पूजा वनेगु ख: । विशेष याना: दिगु द्य:या मूर्ति दुगु खनेमदु ।

दिगु द्य: कुलदेवता थ:गु कुलयाम्ह द्य: ख: । अथे जुयानिन्तिं थ:गु कुलयापिं उम्ह द्य:याथाय् थ्याइ । अनंपिनेयापिं थ्व द्य:याथाय् थ्याइमखु ।

थथेतुं काय्मचा बुल धा:सा नं काय्यात जा नके धुन कि दुगु द्य:याथय् दुतियेगु धका: द्य:याथाय् दुतिना: खल: सरह भाग थ्याकीगु ज्या जुइ । अथे हे भौमचा दुतिये धका: नं इहिपा यायेधुनेव भौमचायात दिगु द्य:याथाय् यंका: किसली छायेका: दुतियेगु ज्या जुइ । थनिंनिसें थुगु कुलया दुज: जुल धयागु मान्यता प्राप्त यायेगु ख: । अन्तर जातीइ रुप विवाह जूगु ख:सा उगु कुलया दुजलय् दुथ्याइ मखु । अर्थात् उगु कुलया मान्यता दइमखु । थ्व भीगु परम्पराया मान्यता ख: । भौमचा दुतिनिबले दुगुद्य:या पिनेम भौमचायान लसकुस यायेमाल । लसकुस यायेबलय् दतिम्ह भौमचायात थाकुली नकी न कोत: ज्वने न्वकी नकीनं धौज्वना धौसग वियें धनेव मिफ लयेमाल । थली धनेव म्वम्ह नकीन नुर्फालुय न्वकी नकी न ल:धा: हायकं थाकुली नकी न नाचाज्वना भ:मचायात द्य: चाहिकी किसली छाना द्य: भागि याके । अले सिन्ह तिय सिन्छा छायकं ।

सीधुंका: यायेगु क्रिया :

थ्वहे झ्वलय् भीगु मानवजीव अन्त मजूतल्ले भीपिं सुख दु:खया पांगधिइ च्वना थ्व जीवनाचा न्ह्यानाच्वनि । तर भीन: न्ह्याक्व हे दसां सन्तुस्तिता काय्मफगु मनूतय्गु निम्ति वांमला:गु लिच्व: ख: । थुकं दुने थ:थ:गु स्वार्थ जायका भौतिकतायात घय्पुयेगु प्रयत्न यानाच्वसा अन्तय् वया आध्यामिकता बाहेक मने भरोसा बीगु मदु धयागु वा:चायका भी मनूनय्म स्वार्थी वा निस्वार्थी मनयात सिचुका छ्वयेगु जनन याइ तर न्ह्याक्व हे प्रयत्न या:सा छन्हु थ्व अनित्यगु संसारयात त्व:तावनी ।

थ्व संसारय् जन्मजुकक प्राणीपि सिनावेनमा: । सुन म्हा: वा मीमखु धका: कमय् जूसां च्वनेदैगु थ्व संसार मखु । प्रकृतिया नियम ख: । थ्व विधिया विधान ख: । विधि विधानया दुने अन्तत: थ:गु देहयात त्याग याना प्राणवायु पिहां वनेधुंसेलि दिवगत आत्मायात शान्ति व दुर्गति मोचनया निमित्तय् थ:थ:गु मस्कार खतं सी उथे याना, कूतले तया: थ:थ:गु इलाकाया मशान (दीपय्) शव यात्रा याना दाह संस्कारया निमित्तय् प्यम्ह पासा क्वबुइका काय्पिं बौपिं फुकी वाये सकलें ह्वांय् ह्वांय् स्वयका थ:पिनि इष्टमित्र ज:ला ख:ला आदिपिं ल्यूल्यू तया: पुरोहितपिं पाखे धारणी ब्वंका: सनागु खल:पिं सनावया सीगू खल:पिन्सं अन्त्य संस्कार याना: (दीपय् यायेमा:गु ज्या) भी नेवा: समाजया दुने समानरुपं चलय् याना च्वयाच्वंगु दु ।

सीत धायूवं :

ल्वाहागिन रक्षा प्राणवायु पिहांवयेधुंकल

धयागु अनुभूति जुइव छु ई स्वया: न वा चूपि म्हय् तयावीमा:गु दु । यदि थथे मतलधा:सा पिहां वनेधुकूगु प्राणवायु हाकनं लिहां वै धयागु धारणा दु । थ्व तल धायव ल्याहां वइमखुत धका: सीकंगु भीगु जनविश्वास दु । च्वय् क्वय् मत: तयगु नं भीगु चलन दु । मा:मा:पिन्त मन्त धयागु सुचं छ्वयमाल । गुथि दुसा गुथि पा:ला:यात न सूचं छ्वये ।

३) सिइगु खल:

सिइगुथि धर्मगुथि आदिया नापं न्ह्यानाच्वंगु गुथि ख: । थुगु गुथिया मूल्या धयागु हे अन्तिम संस्कार क्वचायेकेगु ख: । थ्व गुथिया गुथियारपिं वा गुथियारया परिवारपिं सुं नं मन्त धायेव गुथिपा:ला:यात जानकारी बियेमाल । गुथि पा:ला: नं गुथियार सकसित जानकारी बिइगु याइ । जानकारी दयेधुंका: सकल गुथियारपिं उगु मदुथाय् छ्येंय् भेला जू वइ । अले सकलें जाना: मा:गु ग्वाहालि याना: सिइ उथय् याना: दिपय् यंका: सिइ उया: नौचुइका: ज्या क्वचायकेगु ख: ।

थुकथं छ्येंज:या सिइगु मदुपिनि गोंतयसं उइयकेगु धका: याकेगु परम्परा दयाच्वंगु दु । गोंतयसं ज्यापुतयगु सी गुथि याइगु ख: । गोंतयसं वज्राचार्य, शाक्य, उदास, श्रेष्ठ जातियात जक उथय् याइ अनं मेगु जातिया सिइ उइगु ज्या याइमखु । सी गुथि धयागु थ:थ: स्वजातिया दुने थ:थ:हे दयाच्वंगु दु । थ:हे गुथियार बाहेक मेपि सिइ उथाय् यायेगु ज्या याइमखु ।

४) सनां गुथि :

सनांगू धयागु नं सिइगु छ्येंय् मा:गु ग्वाहालि याना: सना: वनेगु ज्या या:गु ख: । सुं नं गुथियारत मन्त धायेवं कन्हय्कुन्हु बिचा: वनेगु ख: ।

दुखा पिखां तिये :

भी नेवा:तय् थ:थ:गु संस्कारकथं अनेक विधि विधान याना थ्व पार्थिव शरिरयात पितयंकेत मा:गु हारग्वार धुंका: थ्वहे इवलय् दुखापिसां तीगु धका: मी तइम्हेसिनं गोवरं स्वस्तिच्वका: उकिइ द्य:ने पुलु लाया उकिया द्य:ने तयूकाप: लाया उगु पार्थिव शरिरयात उगु तयू कापतं भूना कपालय् ह्याउंक सिन्ह तिका: जात: नं कपालय् त्वपुइका खें न्या त्र लं म्हुतिइ तयका मी तइम्हेसिनं मुलुसुका क्वनिसं इतिइति सुयेके विये अले पुलूभूना देवं फायका थुम्ह सीम्हयात महादीप (मत) दयेका धयागु भावना ख: ।

गुम्ह गुम्हेस्यां थुगु पार्थिव शरिरयात सुनानं मखंक गुथियारत जक च्वना, उम्ह सिनावंम्ह मनूयात ख्वा:सिका कोलंबुइका, चिकं आदि नं वुका: समा: याकेगु भावना खतं नं यानावयाच्वंगु मदुगु मखु । थुलि बाहेक मेगु फुक्क हे उथें ख: ।

छ्वासय् वाये :

दुखापिखा तिइ सिधय्व सिनां वंम्हेसिया वस:, सुखु छुपा: व जनी आदि तया: मिसापिं फुकीपिसं छ्वासय् वाकेछ्वइ । थुकथं याये मा:गुया हुनिं धैगु मृत्यु जूम्हेसिया रोग आदि सरे जुया मवयमा धयागु भावना ख: ।

पाखाकु थने :

छ्वास वना लिहां वयव पिखालखु स: पाखाय् कोसं च्वना भाजनय् सप्पा, मो आदिया मि च्याका: कुं थने । थुकियात हे पाकु थने धका: धया: वयाच्वंगु दु । थुगु सप्पाया कुं याना अनेक रोग व्याधिया कीत: उखेथुखे दया च्वन धा:सा दक्को नाश जुया: वनी धयागु भावना ख: ।

भुजंयात पा:चा वाके छ्वया पार्थिव शरिरयात पित हया कूतालय् द्यने तया: देवं फायका आकाश मा: (अकाय्मा) तया: स्वांकिपू अविर धेवा होला यमवाद्य (नाय्खिं) यमतुर्य (का: पुइका) जात्रा याना थ:गु इलाकाया शम्साने (दीपस) प्रस्थान याई । थुबलय् गुम्हसियां सिना वंम्हेसिया म्ह्याय्पिं ग्वम्ह दु व फुक्कसिनं लँ दुछि वा ह्वला ख्वया: वनेमा:गु चलन नं दु ।

सौ सायगु :

थ्व सौ सायगु मां अबुजूसा कायमचां,

भात जूसा कला नं सौसाय् मा:गु भीग् चलन खः । सौ सायेगु धैगु दुखापिखा तिउथाय् स्वस्तिच्वगु गोवर निगः धौंभिगः तयातइ । छ्गवः पा:चा वाम्ह भूजंयात वीग् वं छ्वास वाययकमा छ्गव धौंभिगः सौ साइम्हेंसिया पिखा लखुइ तछ्यायमा:गु चलन दु ।

पिचा वाये :

पार्थिव शरीरयात पितयके धुनेवं छेंय् छ्खां बंपुना उगु धू फुक्कं मुनाः पिचाय् तयाः बं पुनागु तुफि नं तयाः छ्वासय् वांछ्वये यंके ।

अन्त्यक्रिया (लिको पिण्ड थये) :

दीपय् थ्यंका विधिवत् सिंया द्यःने तया म्हक्वब्यूपिं, ह्वःयावंपिं सकसिनं अन्त्यय् श्रद्धाञ्जलिया रुपय् लः त्वंकाः लिकोंपिण्ड थःयत तुतिक्वय् च्वना लिकोपिण्ड थये । वज्राचार्य, शाक्य, तुलाधरपिनि थः गुरुद्वारा वाक्ययाकाः याकूसां मेमेपिनि गुथियारं हे लिकोथ्यं थयकेगु चलन दु । थ्व च्वका बजियागु स्वंगः पिण्ड थई (पन्छिया कुलय् जन्म, पशुया कुलय् जन्म, प्रेतया कुलय् जन्म मजुइमा धइगु खः) । कागपिण्ड, स्वान पिण्ड, प्रेम पिण्ड खः । थुलि सिधयेवं मि तया अन्त्यय् संस्कार सिदइ ।

मि तये :

लिकोपिण्ड थये धुनेवं न्हापां च्वकाबजि तयाहःगु खालिगु धौ भ्यगः ज्वना पार्थिव शरीरयात चाहिका पार्थिव शरीरया तुतिक्वय् तछ्यानालि अंपचां, लःधाः हायेका न्ह्यखत स्वचाः व अखतं स्वचाः चाहिइका भुपुइके । थुलि धुनेवं मिप्वाः ज्वना स्वचाः चाहिला मृत शरीरया द्यःने मिप्वायँ तये । मि तये ।

अस्ति काये :

पार्थिव शरिर फुक्क च्याना भष्म जुइ धुनेवं छ्यौंयागु अस्तु (क्वँय्) ल्हाःनिपा यागु, तुति निपा यागु, क्वँय्, न्यागः पिलाचा (चायागु थल) तया लिकया छेंय् हइ । अले व अस्तियात अस्ति प्रक्ष्यात्मा यायेगु विधि अनुसारं अस्ति सिलेगु ज्या याइ । थुगु परम्परा मानन्धरतय् व चित्रकार, तण्डुकार आदिया यायेमा:गु परम्परा दु ।

भष्म प्रवाह (नौ चुइके) :

व पार्थिव शरीर फुक्क च्याना भष्म जुइ व अग्निका:मा अग्निया भाग छ्नय् याना चायाः पिलाचाय् नये धुनेव व भष्म फुक्क छुथाम मुना द्रोंचिना उकिया मदुम्हेंमिया आकृति वयकः मनू ज्याना हर्थामिखा कौ म्हत् नया पूजा याना उग् नौ फुक्क पलुइ नया खुसी चुइके छ्वइ । थुलि धुनेव मितःपि व खाया वःपि सकलें लिहा वना वर्लापिया छेय् दहा वने । मितःपि छेंयापिं भष्म प्रवाह यायेत मच्वन धा:मा गुथियार्गपिसन् नौ चुइका फुक्क ज्या क्वचायका मी मुन धयागु सूचं छेंय् क वनी, मुच विइ ।

चिपंथिकः वयूगु :

सी मुन धयागु मुच वयव स्या:पि म्ह्यायमस्त, मर्माध खलःपाजु खलः मर्कसिन बजि, मरी, ऐला ज्वना चिर्पाथकः वइ । ईमिम ह:गु फुक्व मदुम्हेंमिन भाग नये माल ।

बिचाः फये (बिचाः वये) :

कन्हयकुन्हु मुथः न्हापा थःथिनि पामा भाई, मनागु खलः दाँपिनि मनागु खलः मकलें विचा: वइ थः गुरु दुर्गति परिशोधन धारणी व्वना च्वना सार्यामितय् जुमा विचा: वयेत थः गुरुपि व्वनाहया धारणी व्वकेमा:गु चलन दुसा स्या:पि म्ह्यायमचापिम न थः गुरु व्वना हयमा:गु चलन दयाच्वगु दु । गुग गुगु जातिपिनि गरुड पुराण न ककेगु याइ । न्हापा न्हापा जूमा विचाः खः ल्हायगु न चलन दयाच्वगु दु ।

मन्दः च्वये :

सिना स्वन्हु दुखुन्हु बज्राचार्य, शाक्य व उदायुतय् दुर्गति परिशोधन मण्डल च्वका कलाशार्चन पुजा याना अस्ति का:गु दसां अस्ति प्रक्ष्याल विधि अनुसार पूजाया (अस्ति सिलेगु) ज्या याई । थ्व क्रिया अन्य जातिइ खनेमदु ।

ब्याहा वये :

थःथितिपिं सकलें बजि, धौ, पालु साखः (चिनी) आदि ज्वना सिना प्यन्हु दुखुन्हु ज्वना वयेमा:गु प्रचलन दयाच्वगु दु । थ्व सर्कसिया

उथेहे धाय्मा: । तर प्यन्हुनिसें न्हय्न्हुमा छुन्हु न्ह्योया दुने ब्याहा वय्मा: । थ:थितिपिन्सं सीथाय् छें ग्वहालिया रुपय् वइगु परम्परा ख: । थथेतुं मरिव्या धका: मरि फलफ्ल नं ज्वनावयेगु चलन दु । थ्व लत्या न्ह्य:तक वयेज्यू ।

त्वचा: फये त्वचा वये :

सिना प्यन्हु दयूवं स्यास्या:पिं थ:थिति खल:पिं बहनी ख्व:या मिसापिं वइ । छेंय् च्वंपिं दुखंक:पिं नं सम्बन्धित थासय् च्वना ख्व:या च्वनी । ज्यापुतय् जुसा त्वचा:वया खतं हे ब्याहा नं ज्वना वइ । वज्राचार्यपिनि दुर्गति परिशोधन मण्डल उला १०८ प्वा: मतं चाहुय्का मन्द: उला तइ । तर थौंकन्हय् वया थ्व त्वचावय्गु लोकाचार धका: त्वचा:वय्गु म्वाय्कूपिं नं खनेदु ।

मण्डल पूजा (मन्द: पूजा) :

बज्राचार्य, शाक्य, उदाय्तय् थाय् न्यान्हु दुकुन्हु दुर्गति परिशोधन समाधि दना मन्द: पूजा याइ । थ्व चलन अन्य जातिइ मदु ।

त्वचा: बजि नये :

सिना खुन्हु दुकुन्हु त्वचा:बजि, नय्गु धका: म्ह्याय् मचातय्सं ज्वरे याका: दुखंक:पिं फुकीबाकाय् सकलें च्वना न्याता घासा दयका नय्गु ख: । गुन्ह गुम्हेस्यां म्ह्याय् मचापिसं थ:थाय् छेंय् ज्वरे याना हया दुमा:पिन्त नक: वइगु ख: । थुबलय् ला तया: नयेमज्यू ।

न्हय्न्हुमा तये (न्हय्नुया जा विये) :

सिना न्हय्नु दुकुन्हु म्ह्याय्मस्तसं ज्वरे याना, फुक्कं न्हय्ता न्हय्ता किसिमया नसात्वसा ता: लाका: पिखालखुस न्हय्नुया जा बिइ थ्व का: वैम्ह जोगी ख: । वज्राचार्य व शाक्य न्हय्नुं हे न्हय्नूमाजा बी सिधय्का दुब्यंक वना घ:सूनं उकुन्हु हे यायेगु परम्परा दु ।

पाखाजा खाये :

न्हय्नु कुन्हु बहनी लँय् जुइपिं सुं मदय्वं पाखा जा धका: पाखां कुने खायेगुयात आकाशय् जा: तय्नं धाइसा गुम्ह गुम्हेसिया पिखालखुस तया भिगतं त्वपुया तइ कन्हय् कुन्हु सुथ: न्हापां उला खुसि चुय्के छ्वयेगु याइ ।

वज्राचार्य, शाक्य, उदाय्तय् जूसा न्हय्नु खुन्हु सुथ न्हापां दुर्गति परिशोधन मण्डल विसर्जन याना वाके छ्वये धुनेवं छें छखा नीसि याना: न्हय्नु जा ज्वरे याना सिधय्वं पिखालखुस न्हय्नुया जा (न्हय्नुमा) तये धुनेवं, दुब्यंक: वना लिहाँवय् व पिखालखुस ग्वास्वां कया: छेंय् थाहां वने गृहशुद्ध यज्ञ (घ:सू) याये पूजा ज्वी । थ:गु चूडाकर्म यायेगु विहारस नं घ:सू पूजा (होम) याके छ्वय्मा: । पूजा सिधय्वं थ: गुरुयात दान प्रदान याना (फुक्क ज्या क्वचायेका कन्हय् कुन्हु निमो याना लोकोत्तरपिण्ड थइ । थुकथं दुखंक:गु लिसेया ज्या क्वचाइ । मेगु जातिया केवल थुकुन्हु न्हय्नुमा तय्गु व बहनी पाखाजा खायेगु जक ज्वी । थ्व पाखजा खायेगुलिनं थ:थ:गु परम्पराकथं गुम्हेस्यां मू जिलाजनं खायेमा:सा गुम्हस्यां म्ह्याय्मचां खाय्गु याइ ।

पा:वये/पा: छ्वया हये :

घ:सू कुन्हु थ:स्या:पिं म्ह्याय्मस्त व थ:छें खल:पिसं पा: छ्वयाहये धका: ला, भुति, क:सू, पालु, मुस्या आदि तया: छ्वयाहये माल । गुम्हगुम्हेसियां बुका नं छ्वया हयेगु याना वयाच्वंगु दु । थ्व परम्परा वज्राचार्य, शाक्य व उदाय् समुदाय दुने जक दयाच्वंगु दु ।

दूब्यंके :

वज्राचार्य, शाक्य बाहेक मेपिं सकसियां सिनावना भिन्हु दुखुनु दूमा:पिं सकलें खुसी वना म्वल्हुया सँ खाय् मापिनि सँ खाना पंचगव्य कया: वर्खि च्वनेमा:पिसं वर्खि वसतं पुना मीत:म्हं मार्गशोधन याना पञ्जगव्य लँदुछिं हाहा याना वया पिखालखुस भपुइका थ:गु छेंय् थाहाँ वनी । अले सकसियां कौला याना (चिपंथिये) । राजोपाध्याय व श्रेष्ठ समुदाय जूसा दूब्यंका लिहाँ वना उकुन्हु बहनी दीपय् वना जाप्व: खा: वनेमाल । कन्हेकुन्हु एकादश पिण्ड थयेगु धका: कोखं मगायेक (को मदनिबलय्) पिण्ड थय्माल ।

ग्वास्वां कया: घ:सू याये :

भिंनिन्हु दुकुन्हु न्हापां ग्वास्वां कया: घ:सू

याइ । थ्व ग्वास्वां काय् बलय् ग्वा, ग्वय, सिंका जक कासां गा: । तर गुम्ह गुम्हेस्यां सिया कचिगु स्वला नं तया: याना वयाच्वंगु दु ।

भ्किंस्वन्हु लत्या :

घ:सूया कन्हय् कुन्हु भ्किंस्वन्हु लत्या याय्गु धका: फुकी वा काय्पिन्त फुकय् याना बीगु निम्ति याना वयाच्वंगु क्रिया ख: । श्रद्धा याना बी गुम्ह गुम्हेस्यां थ्व भ्किंस्वन्हु लत्या अनिवार्य नं जुयाच्वंगु दु ।

लय्प्यँ थये :

मदुम्हय्सिया नामं लय्लय् श्राद्ध यायेगु परम्परा नं दु । छुं जुया श्राद्ध मयासा लय्बीगु धका: ब्वतया जोगीयात बीगु परम्परा दुसा थ:पुरोहितयात निसला सिरा आदि दान यायेगु परम्परा दु । हाकनं राजोपाध्याय छ्थरी श्रेष्ठ समुदाय दुने थुगु परम्परा खनेदयाच्वंगु मदु । अप्वसिया लत्या याना कन्हय् कुन्हुनिसें तिनि लय्प्यँ थयेमा:गु नियम चिनात:गु दु । लत्यायां कन्हय् कुन्हु तीर्थय् वना द्वादश तीर्थ (भ्किंनिगु तीर्थ) वंसा गुम्ह गुम्हेस्यां छ्गू जक तीर्थय् नं श्राद्ध यायेगु चलन मदुगु मखु ।

लत्या याये :

यँया वज्राचार्य, शाक्य बाहेक स्वनिग:या फुक्क जातिइ परम्पराय् यायेमा:गु क्रिया ख: । थुकुन्हु थ: पुरोहितं मा:गु पूजा याका: लौकिक लोकोत्तर पिण्ड थइगु ख: । ज्यापु, चित्रकारपिंथाय् लोकोत्तर पिण्ड (जाप्यं) थ:सा अन्य जातिपिंथाय् पोप्यं थयेगु ख: । थुकुन्हु थ: पुरोहितयात गच्छे अनुसारं दानप्रदान नं याइ ।

थुगु परम्परा अनुसारं समानुत्तर पिण्ड, समापिण्ड, स:पिण्ड व लीनपिण्ड आदि थय्गु नं याना वयाच्वंगु दु ।

पेशिक ब्वने :

मांबौ मदय्धुंका: भ्किंस्वन्हु क्वचाय् धुनेवं पेशिक ब्वने धका: उम्ह परिवारया पाजुपिन्सं वा निनिपिन्सं स:ता बांलाक भ्वय् नकेगु याइ । थुलि धुनेवं पिनेवना नय्गु त्वनेगु यात फुके याय्गु ख: अर्थात् पिनेवना नयत्वने जिकेगु ख: ।

स्वाला याये :

थ्व क्रिया यँया वज्राचार्य व शाक्यपिनि याइगु क्रिया ख: । थुमि लत्या यायेम्वा: । वज्रयानी परम्परा खतं पूजा याना चचा हाला लोकोत्तर पिण्ड (जाप्य) थया: यायेगु क्रिया ख: ।

खुला याये :

थ्व क्रिया फुक्क जाति यायेमा:गु क्रिया ख: । थुगु क्रिया लत्यावलय् थेंतु यायेगु क्रिया ख: । थुवले विशेषत पुरोहितयात वहया द्वंगा व गा दान याइगु परम्परा नं दु ।

लय्प्यं थये धुंके :

लय्लय् पतिक श्राद्ध यात धा:सा भ्किंनिलाया श्राद्धया तिथि कुन्हु लय्प्यं थये धुंके माल । अवले सहश्राहुति होम याना षोदश पिण्ड थयेमाल ।

दकिला याये :

थ्व क्रिया लत्या खुलायें तु यायेगु ख: । थुकुन्हु बर्खि फुक्य् यायेमा:पिसं फुक्य् यायेगु व चिकं, दुरु, धौ, ग्वा:, ग्वय् आदि नं फुक्य् याये । अनंलि सगं काये भ्वय् नये ।

निदँया तिथी :

थ्व खुला, दकिला वलेथेंतु पूजा याना पिण्ड थयेगु क्रिया ख: । थुकी विशेषरुप दानप्रदान याना च्वनेम्वा: । थुकथ निदंया तिथी क्वचायव सोन्ह श्राद्ध, ना काय् फक्को पिण्ड थ: थाये वा दुथ्यावना धयागु परम्परा दयाच्वंगु दु ।

भिंपूजा याये :

मेमेगु जातियापिनि यायेमा:गु मखु, वज्राचार्य शाक्यपिनि जक दकिला कुन्हु बर्खि फुकय् मयासे कन्हय्कुन्हु लय्सिवाज्वलं पुजा याना बर्खि फुक्य् याये । दुरु, धौ, ग्वा:ग्वय्, चिकं आदि नं फुकेय् याये ।

पाहाँ ब्वने :

मदुम्हया नामं लत्या, खुला व दकिलाया दुने विशेष याना: सीबलय् ग्वाहालिया:पिं, बिचा:व:पिं, ब्या:व:पिंया नापनापं थ:थिति फुकिबाकाय् हातानाताकुता व ईष्टमित्र सकसितं ब्वनेगु ख: । थ्वयात हे पाहाँ ब्वनेगु धका:

धयावयाच्वंगु द । थुगु परम्परा गुम्हगुम्हेसियां भिंस्वन्हुकुन्हु हे ब्वनीपिं न दयाच्वंगु द ।

प्यनय् छाःवये (पिण्ड छाःवये) :

लत्या, खुला, दकिला तिथि आदिया श्राद्ध यायेबलय् प्यनय् छाःवये धकाः थःम्ह्याय् मस्त थःछें खलःपिसं धौ छ्वगः, जाकि, सिन्ह, स्वां, धु, धुपांय् आदि तयाः वयेगु खः । थौंकन्हय् वयाः मन्हि, फलफुल आदि नं हयेगु चलन दयाच्वंगु द । थ्वयात गुम्हेसिया प्यंकी तःवयेगु धकाः नं धायेगु याना वयाच्वंगु द ।

थुकथं दिवंगतया नामं श्रद्धाञ्जलि देछायेगु, समवेदना बियेगु, बिचाः हायेकेगु आदिया नापनापं दछिया दुने यक्व यक्व ज्यार्ख याना वयाच्वनी । गुकिया हुनिं खः, मदुम्ह याकनं तरे जुयाः सुखावति भुवनय् वास लायेमा, वैकुण्ठ वास लायेमा, मोक्षफल प्राप्त जुइमा, निर्वाण प्राप्त जुइमा, महायानी परम्परा कथं दुर्गति मोचन जुयाः सुगति प्राप्त याना हाकनं थःगु हे कुलय् जन्म जूवयेमा धयागु आसिका यानाः आपालं मेमेगु कामना यानाः अनेक धर्मकार्य यानाः पुण्य संचय यानाः दिवंगत जूम्हप्रति प्रणिधान यायेगु भीगु संस्कार संस्कृतिया मू लक्ष्य खः ।

संस्कृति संस्कारया दुने जन्म जूसांनिसें दिवंगत जुइधुंकाः तकं यायेमाःगु क्रियाक्रम च्वय्‌वने धुंकूगु द । थथेतुं यानाः सीधुंम्ह मदये धुंकूम्हया नामं हनेमाःगु भीगु नखः चखः नं दयाच्वंगु द । गुगु पक्ष थःथःगु जातीय आधारकथं नखः चखःयात ताःलाका न्ह्याका वयाच्वंगु द । गुगु दच्छिया दुनेया नखःचखः मध्ये दिवंगत जुयावंपिनिगु नामं यायेगु ज्यार्खयात थन न्ह्यब्वयेगु कुतः याना च्वना ।

उपाकू वने :

भाद्र शुक्लया द्वादशीकुन्हु सन्ध्याकाइलय् बौद्धस्तोत्र (नामसंगीति) पाठ यानाः पाल्चा तयाः धूं धुपांय् च्याकाः थँनेया थँहिति, कोनेया क्वहिति, तक चाःहिका दिवंगत जुया वंम्ह तरे जुयेमा धयागु आसिका यानाः हनावयाच्वंगु द । थुकिइ वज्राचार्य, शाक्य व उदाय्‌तय् थाय् जक गुरूजुपिन्त तुतः ब्वंका यंकेगु चलन नं दयाच्वंगु द । मेमेगु जातियापिनि पाल्चा तयाः धुं च्याकाः जक चाःह्यूसा गाः । ज्यापु व साय्‌मितय् दापा थाना चाः हिलेगु नं याना वयाच्वंगु द । थथेतुं भाद्र शुक्ल चतुर्दशीकुन्हु थथे हे तुतः ब्वनाः पाल्चा तयाः मस्तयुत फःफः धायेक बसत पुका कुमारी चाःहिक्वः चाहिलेगु याइपिं नं दयाच्वंगु द ।

दागिं वने :

भाद्र शुक्ल चतुदर्शी कुन्हु कुमारी खः साले क्वचायेवं दागिं वने धकाः दिवंगतया नामं बिबः ह्वलाः दागिंया नापनापं चाहिलेगु परम्परा नं दयाच्वंगु द । गुगु भुतिसतलं पिहां वयाः कुमारी चाःहिक्व चाःहिला भुतिसतलंतु क्वचायेकेगु खः । थुलि धुनेवं बौमत स्वयाः यंकी दह इन्द्र दहलय् म्वःल्हुवनेगु प्रचलन नं दयाच्वंगु द ।

न्यकू पूइकः वने :

गुँला लाया दुने स्वयम्भू महाचैत्यय् वनाः न्यकू पुइकः वनेगु परम्परा नं दयाच्वंगु द । थुगु परम्पराया दुने निसलाः, केभू, दक्षिणा आदि तयाः हारति अजिमाया न्ह्यनेच्वंगु सतलय् न्यकूयाजंयात पुजा यानाः न्येकू पुइकेगु परम्परा द । थुकिइ विशेष यानाः बौद्धतयुसं जक ब्वति काइगु खः ।

सायाः छ्वये :

वज्राचार्य, शाक्य, उदाय्, साय्‌मि व चित्रकारतय् सायाः छ्वयेम्वाःगु खनेदु । मेगु फुकक जातियापिन्सं सायाः छ्वयेमाःगु परम्परा द । मनूयात साया किपाः दूगु पिरिचां पुयेकाः सायारुप बियाः गुम्हेसित जोगी यानाः नापं सायात छ्वयेगु याना वयाच्वंगु द । नापं स्वारि, मार्पा, फलफुल आदि दान यानाः दुरु, साखति आदि नं सायाः वःपिन्तं त्वंका दान प्रदान यायेगु परम्परा दयाच्वंगु द ।

बालाउ वने :

मंसीर कृष्णया चतुर्दशी कुन्हु थःमदुपिं दिवंगतपिनिगु नामं पशुपति मृगस्थली गुता बीबः ह्वलाः दिवंगत जुयावंपिं मभिंगु कुलय् मलासे भिंगु कुलय् जन्म जुयेमा धयागु आसिका यानाः चाःहिलेगु परम्परा दयाच्वंगु द ।

मतः च्याकः वने :

मदुम्हेसिया नामं थीथी द्य:पिंथाय् वना देवा च्याकः वनेगु परम्परा नं दुयाच्वंगु दु । थुगु मदुम्हेसिया भिंस्वन्हुया क्रिया क्वचाया कन्हय्, कंसं खुन्हुनिसें मत च्याक: वने धका: सच्छि व च्याप्वा: देवा च्याका निसला:, कंभू तया द्य:द्य:पिन्त छाया वयेगु परम्परा दयाच्वंगु दु । थुगु परम्परा दुने गुम्हसिया थ:गु कुल देवताया थासंनिसें च्याकेगु या:सा गुम्हसिया जनबाहा:द्य:या थासंनिसें च्याकेगु यानावयाच्वंगु दु ।

थथेतुं याना स्वयम्भू थाहां वने सातं स्वम्ह भगवानया क्वसं दथुस यमद्वार धका: धयागु याना वयाच्वंगु दु । अन नं मत च्याका: स्वयम्भू महाचैत्य अमिताभ तथागतया न्ह्य:ने नं मत च्याकेगु याना वयाच्वंगु दु । अथेतुं नमोबुद्ध, स्वम्ह करुणामय, (जनबाहा:द्य:, च्वभा:द्य:, नाला करुणामय द्य: व बुंग:द्य:) खास्तीया बौद्धनाथ, गुहेश्वरी, यंया:वलय् इन्द्रायणी आदि थ:थ:गु आस्था, श्रद्धा कथं मत च्याक: वनेगु परम्परा दयाच्वंगु दु ।

थुलि दिवंगत जुया वना: दच्छिया दुने हनेमा:गु संस्कार संस्कृति ख: ।

गोकर्ण औंसी (बौया ख्वा: स्वये) :

भाद्र कृष्णया औंसी कुन्हु थ: मदयेधुंकूम्ह बौया लुमन्तिइ बौया नामं गोकर्ण तिर्थय् वना: स्नान याना: पिण्ड दान यायेगु, निसला:, सिरा दान प्रदान याना वयाच्वंगु दु । अथेतुं सुचि नियम याना यथा श्रद्धा गुरुपिन्त मदुम्ह बौया नामं सिरा निसला: दान यायेगु ख: ।

मातृ औंसी (मांया ख्वा: स्वये) :

मातामह तिर्थ मातातिर्थय् वैशाख कृष्णया औंसी कुन्हु मदुम्ह मांया नामं पिण्डदान याना सिरा निसला: आदि दान प्रदान यायेगु ख: ।

सोन्ह श्राद्ध (पितृपक्ष) :

सोन्ह श्राद्ध दिवंगत जुयावनेधुंकूपिनिगु नामं यायेगु क्रिया ख: धा:सां अप्व: जुइ मताया । आश्विन कृष्णया प्रतिपदांनिसें आश्विन कृष्णया औंसी यायेगु क्रिया ख: । थुकिया दुने थ: मदयेधुंकूपिनिगु नामं श्राद्ध यायेगु, निसला: बियेगु, दान प्रदान याना: लुमंकेगु ख: । गुगु श्राद्ध याइवलय् थ: मा, बौ, बाज्यांपिनिगु नाम जक मखु म्हसिक्व तांमिक्वयात लुमंका: याइगु पिण्ड दान ख: । थ्वयात हे नाकाय फक्व थ्यंग शोर श्राद्ध यायेगु धका: धयावयाच्वंगु दु । थुगु श्राद्ध यायेवलय् दिवंगत जुया: निदया तिथि क्वमचायेकं शोर श्राद्धय् पिण्ड दान यायेवलय् पिण्ड दुथ्याइ मखु । थ्व भीगु परम्परा दयाच्वंगु दु ।

क्वचा: खँ (उपसंहार) :

थुकथं जन्म जुसांनिसें सीधुंका: तक मानवीय धर्म कथं दिवंगत जुयावम्हेसिया नामय् आपालं धर्म कर्म यायेगु कथं थीथी संस्कार संस्कृति हनावयाच्वंगु दु । भीस हनावयाच्वनागु संस्कार संस्कृति पायछि जू मजू । थौंकन्हय् परिपेक्षय् उकथं यायेहे मा: वा मयासां ज्यू ! याना या अर्थ छु ? मया:मा छु जुइ ? आदि न्ह्यस:या लिस: प्रत्येक संस्कार संस्कृतिप्रेमियात विइफयेकेमा:गु आवश्यकता जुइधुंकूगु दु । वजा:भा: थिकें जुया: वनाच्वंगु दु । उलि हे हान भ्वामि पह: नं खने दयावयाच्वंगु दु । न:जि जुया वयाच्वंगु दु । छेँ बु मिया न थीथी संस्कार संस्कृति यायेमा:गु बाध्यता जुयाच्वंगु दु । अथे जूगुया निम्ति थ:गु औकात क्यनेफूगुयात जक क:धाना: संस्कार संस्कृति न्ह्याका वनेमा:गु महसूस यानाच्वन । थ:थ:गु जाति विशेषता गथि, संघ संगठनपाखे थुलि जक या:सा गा: थुलि अप्व: यायेम्वा: धइगु कथं बन्देज यायेमा:गु महसूस याना । हान नेवा: समुदाय दुने थीथी जाति विशेषया थ:थ:गु हे विस्कं पह:या परम्परा दयाच्वंगु दु । छगू जातिया संस्कार छगू हे कथंया संस्कार संस्कृति हनेगु परम्परा जुइमाल धइगु माग नं थौंकन्हय् जुयावयाच्वंगु दु । अथे जूगुया निंतिं भीगु संस्कार संस्कृति सदां म्वाकातयेगु धइगु ख:सा धर्म, जाति नाप व्यागलं च्वना मखु । बांला:गु संस्कार संस्कृतियात कूमख्यूसें थ: नालाक्या: बांमला:गुयात हाकुतिना: नेवा: मात्रया छगू हे संस्कार संस्कृति जुया: नेवा: सकलें छुप्पं व छधी जुइफयेमा: धइगु आसिका यानाच्वना ।

(थुगु लेख पं. रत्नकाजी बज्राचार्यजुं २०५३ सालपाखे च्वयादीगु ख: ।)

बौद्ध ख्यःया हनेबहःम्ह पं. रत्नकाजी बज्राचार्यजुं नेपाःया बौद्ध संस्कृति सम्बन्धी आपालं सफूत च्वया पिथना दीधुंकूगु दु । अन्वेषक, च्वमि, सम्पादक एवं बौद्ध विद्वान भाजु बज्राचार्यजुं च्वयाः आःतक पिदनेधुंकूगु सफूया धलः थुकथं दु ।

क्र.सं.	सफूया नां	पिथंगु तिथि	पौ ल्याः
१.	नेपाल जन-जीवन क्रियापद्धति	ने.सं. १०८३ श्रीपञ्चमी	१-३८
२.	यें देया बौद्ध पूजाक्रियाया हलंज्वलं	ने.सं. ११०० गुंलागा त्रयोदशी	१-१३७
३.	झीगु संस्कृतिया ब्व-घासा	ने.सं. ११०२ दिल्लाथ्व गुरुपुन्ही	१-५५
४.	नेपाः देया बिहारया ताःचा	ने.सं. ११०३ थिंलाथ्व होलिपुन्ही	१-११६
५.	धीमति अवदान	ने.सं. ११०५ थिंलागा तृतीया	१-८७
६.	म्ये पुचः	ने.सं. ११०५ थिंलागा तृतीया	१-२२
७.	Buddhist Ritual Dance	ई.सं. १९८६ बछलाथ्व स्वांयापुन्ही	१-६१
८.	विमलावति अवदान	ने.सं. ११०८ पोहेंलागाः तृतीया	१-५२
९.	कलशार्चन पूजाविधि	ने.सं. ११०८ कौलाथ्व अष्टमी	१-१८१
१०.	नेवाः संस्कार संस्कृतिया ताःचा	ने.सं. ११०९ दिल्लापुन्ही	१-१८०
११.	बलिपूजाया यथार्थता	ने.सं. १११३ स्वांयापुन्ही	१-५९
१२.	कलशार्चन पूजाविधि (परिमार्जित संस्करण)	ने.सं. ११०९ ज्यापुन्ही	१-१६२
१३.	अमोघपास लोकेश्वरया संक्षिप्त बुखँ	ने.सं. १११४ फागुण शुक्ल अष्टमी	१-३३
१४.	मोक्षगां उत्पतिया वाखं	ने.सं. १११५ भाद्र शुक्ल सप्तमी	१-३६
१५.	चचा-मुना न्हापांगु ब्व	ने.सं. १११६ आषाढ कृष्ण द्वितीया	१-२२२
१६.	निपू अवदान	ने.सं. १११६ यँयाःपुन्ही	१-५४
१७.	मङ्गलाष्टव	ने.सं. १११८ स्वांयापुन्ही	१-१६
१८.	गुंला धर्म	ने.सं. १११९ ल्हुतिपुन्ही	१-४७
१९.	चचा-मुना निगूगु ब्व	ने.सं. १११९ ज्याःपुन्ही	१-२५९
२०.	यें देया चैत्यया विवरणात्मक अध्ययन	ने.सं. १११९	१-५२८
२१.	सप्तविधानुत्तर पूजाविधि	ने.सं. ११२० भाद्रकृष्ण त्रयोदशी	१-१४२

क्र.सं. १ या सफू बद्रीरत्न व रत्नकाजी क्र.सं. ४ या सफू रत्नकाजी व विजयरत्न वज्राचार्य जाना तयार यानादीगु खः ।

सफूया लागि स्वापू : सर्वज्ञरत्न बज्राचार्य, दल्लु, च्वयर्बु, फोन नं ४२७६७७३

नातिवज्र वज्राचार्य, सफूधुकू, असं, सुगतरत्न सिन्दुराकार, यट्खा त्वाः, फोन : ४२६६४३५

कम्प्युटर सेटिङ्ग : स्टार कम्प्युटर सर्भिस, ओमबहाः, फोन ४-२६०२१७

थाकू : स्थापित अफसेट प्रेस, फोन : ४-२८७५७७

पिदंगु तिथि : ने.सं ११२४ दिल्लाथ्व पुन्हि (२०६१ साल असार १८ गते गुरुपुन्हि)